

بررسی میزان مسئولیت‌پذیری و مشارکت محیط‌زیستی مناطق روستایی در حفاظت (مطالعه موردی: شهرستان بندرعباس)

صابر قاسمی^{*۱}

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۴/۱۴؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۹/۱)

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی میزان مشارکت و مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی ساکنین مناطق روستایی شهرستان بندرعباس بود که به شیوه پیمایشی و میدانی انجام شد. با استفاده از فرمول کوکران و جمعیت کل ساکن در روستاها تعداد ۳۶۶ پرسشنامه به شیوه طبقه‌ای-تصادفی تکمیل شد. پرسشنامه تحقیق در دو بخش مشارکت محیط‌زیستی و مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی در طیف پاسخ پنج گزینه‌ای لیکرت طراحی شد. پایایی پرسشنامه با استفاده از آزمون-آزمون مجدد و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه‌های مشارکت و مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی به ترتیب ۰/۷۹ و ۰/۸۶ محاسبه شد. نتایج نشان داد که مشارکت اقتصادی، مشارکت اجتماعی و مشارکت فرهنگی به ترتیب با ۱۴/۳۷، ۱۳/۷۰ و ۱۲/۹۶ از بیشترین امتیاز در بین جوامع روستایی برخوردار است. در میان ابعاد مسئولیت‌پذیری نیز مسئولیت‌پذیری حقوق بشری با میانگین ۱۹/۴۳ بیشترین میزان مسئولیت‌پذیری در بین ساکنین مناطق روستایی است و پس از آن، به ترتیب مسئولیت‌پذیری قانونی با میانگین ۱۸/۶، فکری و درونی با میانگین ۱۷/۳۷ و عملیاتی با میانگین ۱۶/۸۵ قرار دارند. مقایسه میزان مشارکت و مسئولیت‌پذیری در مناطق روستایی شهرستان بندرعباس نشان داد که تفاوت معنی‌دار بین مناطق مختلف روستایی وجود ندارد ($P > 0.05$). روستاییان در حفظ و نگهداری محیط‌زیست فعالیت و مشارکت دارند که این امر نشان‌دهنده توجه مردم به محیط‌زیست طبیعی منطقه است.

واژه‌های کلیدی: مشارکت، مسئولیت‌پذیری، حفاظت محیط‌زیست، مناطق روستایی بندرعباس

۱. آگروه محیط‌زیست، دانشکده منابع طبیعی، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران.

*: مسئول مکاتبات، پست الکترونیکی: saberghasemi@gmail.com

مقدمه

در سال‌های اخیر، هیچ بحرانی به‌اندازه بحران‌های محیط‌زیستی بر تمام مسائل عصر و سیاره ما، اثرگذار نبوده است (۲۹). بررسی ادبیات موضوع نشان می‌دهد که مشکلات محیط‌زیستی، در گام نخست پیامدهای زیانباری برای سلامت فردی انسان دارند و در گام‌های بعدی بر توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع انسانی تأثیر می‌گذارند (۱۶). از طرفی دیگر طبیعت و محیط‌زیست موهبتی خداوندی است که ادامه حیات به آن وابسته است (۲۸). از این رو با توجه به افزایش توانایی بشر برای تغییر محیط‌زیست جهانی و افزایش آگاهی اجتماعی از مسائل محیط‌زیستی، قرن ۲۱ را به نام قرن محیط‌زیست نام‌گذاری کرده‌اند (۱۹).

هیچ‌کس نمی‌تواند ادعا نماید که مسائل و مشکلات محیط‌زیستی حاصل تغییر و تحولات طبیعی و بی‌ارتباط با عملکردهای انسانی است، بلکه، بسیاری از این مسائل به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از رفتارها و کنش‌های غیرمسئولانه محیط‌زیستی انسان‌ها است (۲۶). در واقع، در حال حاضر رفتارهای محیط‌زیستی انسان، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین تأثیرگذارترین عوامل بر محیط‌زیست شناخته‌شده (۳) که ضمن ایجاد تغییرات مفید و مناسب، موجبات تخریب محیط‌زیست را هم فراهم آورده است (۱۱). یکی از مهم‌ترین عوامل رشد و توسعه شاخص‌های زیست‌محیطی، اجتماعی - اقتصادی یک جامعه، نقش و راهبردهای افزایش مشارکت مردمی در حضور فعالانه مردم در فعالیت‌های دوست‌دار محیط‌زیست بوده و بدون رفتارهای همیاری و مشارکت مردم، توسعه زیست‌محیطی مفهومی نخواهد داشت (۷). بر این اساس، ولی زاده و همکاران (۳۳) شناخت و تغییر در رفتار افراد را یکی از شناخته‌شده‌ترین لازمه‌ها و پیش‌شرط‌های برنامه‌های مدیریت پایدار محیط‌زیست می‌دانند و بر این نکته تأکید دارند که دانستن طرز تفکر افراد و چگونگی درک آنان از منابع طبیعی و تمایل آن‌ها به انجام انواع اقدامات لازم در حفاظت از محیط‌زیست، برای حل بحران‌های محیط‌زیستی ضروری است (۲۶).

امروزه جوامع روستایی بخش عمده‌ای از سکونتگاه‌های

پیرامون عرصه‌های طبیعی کشور را به خود اختصاص می‌دهد (۲). نظر به اینکه روستا نماد پیوند طبیعت و فرهنگ انسانی است و تعامل این دو مقوله، شاید در هیچ محیطی مثل روستا قابل‌رؤیت نباشد (۱)، حفاظت از محیط‌زیست نه‌تنها به‌عنوان جزء تفکیک‌ناپذیر توسعه پایدار روستایی، بلکه به‌عنوان ارزش بنیادین موردنیاز نسل امروز و نسل‌های آتی مورد پذیرش و تأکید قرار گرفته است (۱۸). یکی از راهکارهای اجتناب از آسیب رساندن به محیط‌زیست و جلوگیری از تخریب آن، تغییر رفتار انسان‌ها به سمت رویکرد طبیعت‌گرایانه است (۳۲) و لازمه تحقق چنین هدفی مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی در بین تمامی اقشار یک جامعه و مشارکت تک‌تک آن‌ها در راه تحقق اهداف حفاظت از منابع محیط‌زیستی است (۱).

مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی یک عنوان یک مشخصه و رفتار حیاتی (۲۲) و به عبارتی شالوده اساسی برای ایجاد محیط‌زیست سالم و باکیفیت به شمار می‌رود (۲۳) و یک عنصر کلیدی در فرآیند توسعه پایدار محیط‌زیست در جوامع مدرن و درحالی‌که توسعه است (۲۸). نتایج سال‌ها تجربه نشان می‌دهد که در ایران بدون توجه به مسئولیت‌پذیری مردمی، سرمایه‌های ملی اعم از مادی و معنوی هدر خواهد رفت (۳۰). از عمر مفهوم «مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی» بیش از پنج دهه می‌گذرد، اما در ایران این مفهوم نسبتاً جدید است (۲۲). مسئولیت محیط‌زیستی اساساً درباره این مفهوم سخن می‌گوید که جوامع، در قبال محیطی که در آن مراحل رشد و بالندگی خود را طی کرده‌اند مسئولیت دارند (۱۴). این نوع مسئولیت‌پذیری نه‌تنها بخشی از مسئولیت اجتماعی بلکه مهم‌ترین ابعاد مسئولیت اجتماعی است. طبق اصل پنجاهم قانون اساسی، حفظ محیط‌زیست وظیفه همگانی است و حفظ آن بدون مشارکت اجتماعی و پذیرفتن مسئولیت همگانی ممکن نیست (۱۰).

طبق گفته‌های عارف و رزوان (۶) بدون مشارکت، هیچ مسئولیت‌پذیری، برنامه‌ریزی و توسعه‌ای به وجود نمی‌آید. در مفهوم توسعه محیط‌زیستی، مشارکت اجتماعی شامل فرایند فعالی است که به‌موجب آن ذی‌نفع‌ها مسیر و اجرای پروژه‌های توسعه

محیط‌زیست را تحت نفوذ دارند (۲۰). غنی زاده و چرمچیان لنگرودی (۱۲) هم نشان دادند که عوامل تکنولوژیکی، اجتماعی، اقتصادی، مدیریتی و فرهنگی در رابطه با میزان مشارکت در حفاظت محیط‌زیست رابطه مثبت و معنی‌داری دارند. مطالعه آرایش (۵) هم نشان داد که عوامل اجتماعی - فرهنگی تأثیر معنی‌داری در مشارکت مردم دارند. در حال افزایش مشارکت در حفاظت محیط‌زیست نیاز به آموزش دارد (۴).

دلا گواردیا و گاریگوئز (۹) در تحقیق خود تأکید می‌کنند که حفظ محیط‌زیست یک مسئولیت اجتماعی است و توجه به محیط‌زیست باید هم در سطح سیاست‌گذاری و هم در سطح اجتماعی لحاظ شود. همچنین درویشی و همکاران (۸) در پژوهش خود به این موضوع تأکید دارند که حفظ محیط‌زیست و دستیابی به پایداری محیط‌زیست یک مسئولیت اجتماعی است. تقوی و همکاران (۳۱) نشان دادند که مشارکت در حفاظت از منابع طبیعی ارتباط مثبت و معنی‌داری با افزایش سطح آگاهی و آموزش در مناطق روستایی دارد. همچنین نتایج حاصل از واکاوی عوامل تأثیرگذار بر جلب مشارکت تشکل‌های محلی در حفاظت و احیاء دریاچه زریوار مریوان در استان کردستان نشان داد که بین متغیرهای سن، سابقه عضویت در تشکل‌ها، آگاهی محیط‌زیستی، نگرش محیط‌زیستی، عوامل فرهنگی - اجتماعی، مدیریتی، سازمانی و رسانه‌ای - ارتباطی همبستگی مثبت و معناداری با میزان مشارکت در حفاظت و احیاء محیط‌زیست دارد (۳۴). پور قاسم و همکاران (۲۵) هم تأکید می‌کنند که مشارکت مدیریت محیط‌زیست نقش مهمی در توسعه محیط‌زیست روستایی دارد.

مواد و روش‌ها

محدوده مطالعاتی

چهار روستای گنو و درگیر (دهستان ایسین)، دزک و قلات بالا (دهستان تازیان) از توابع بخش مرکزی شهرستان بندرعباس، که پیرامون منطقه حفاظت‌شده گنو قرار گرفته‌اند، به صورت تصادفی و به شرط قرار گرفتن در داخل یا پیرامون منطقه حفاظت‌شده گنو، جهت بررسی میزان مسئولیت‌پذیری و مشارکت محیط‌زیستی مناطق روستایی پیرامون مناطق حفاظت‌شده استان هرمزگان انتخاب شدند. این چهار روستا در مجموع با جمعیت ۵۶۲۳ نفری ۰/۳۱ درصد از جمعیت شهرستان و ۴/۱۱ درصد کل جمعیت روستایی شهرستان را شامل می‌شوند.

منطقه حفاظت‌شده گنو از نظر مکانی در استان هرمزگان در شمال غربی شهر بندرعباس قرار گرفته و جاده اصلی بندرعباس به سیرجان از شرق و جاده اصلی بندرعباس به بندرلنگه از جنوب آن می‌گذرد. این منطقه متشکل از پیکره‌ای کوهستانی است که در گستره‌ای از دشت‌ها و تپه‌ماهورهای باز قرار گرفته است. نوسان ارتفاعی آن به دلیل وجود کوه‌های فرعی بسیار زیاد است. به علاوه از دشت تا قله کوه گنو دامنه تغییرات ارتفاعی از سطح دریا بین ۵۰ الی ۲۳۴۷ متر متفاوت است. این نوع پستی و بلندی امکان به وجود آمدن خرداقلیم‌های محلی را در سطح منطقه فراهم کرده و در

از مجموعه ۳۰۹ منطقه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط‌زیست، ۱۲ منطقه حفاظت‌شده، ۲ پناهگاه حیات وحش، یک اثر طبیعی ملی، یک منطقه شکارممنوع و چهار تالاب بین‌المللی در استان هرمزگان وجود دارد. حفاظت پایدار از محیط‌زیست طبیعی در این مناطق نیازمند مشارکت مؤثر مردم است و این موضوع به‌عنوان یک عامل اثرگذار در موفقیت سیاست‌گذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌ها مطرح است (۱۳). مناطق روستایی استان بخش عمده‌ای از جمعیت (۴۵/۱۸ درصد از کل جمعیت) و عرصه‌های طبیعی را به خود

از مجموعه ۳۰۹ منطقه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط‌زیست، ۱۲ منطقه حفاظت‌شده، ۲ پناهگاه حیات وحش، یک اثر طبیعی ملی، یک منطقه شکارممنوع و چهار تالاب بین‌المللی در استان هرمزگان وجود دارد. حفاظت پایدار از محیط‌زیست طبیعی در این مناطق نیازمند مشارکت مؤثر مردم است و این موضوع به‌عنوان یک عامل اثرگذار در موفقیت سیاست‌گذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌ها مطرح است (۱۳). مناطق روستایی استان بخش عمده‌ای از جمعیت (۴۵/۱۸ درصد از کل جمعیت) و عرصه‌های طبیعی را به خود

از مسئولیت‌پذیری نمره‌ای بود که هر آزمودنی از پرسشنامه مسئولیت‌پذیری به دست آورد.

روایی پرسشنامه، با استفاده از نظر اساتید و کارشناسان مورد تأیید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفت که پایایی مقیاس‌های مشارکت و مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی به ترتیب ۰/۷۹ و ۰/۸۶ محاسبه شدند که میزان مناسبی از پایایی است. همچنین به منظور بررسی نرمال بودن داده‌های مورد پژوهش در متغیرهای وابسته تحقیق از آزمون کولیموگراف-اسمیرنوف استفاده شد (جدول ۲). با توجه به سطح معناداری مقادیر Z برای شاخص‌های مورد پژوهش در کل نمونه نرمال بودن نمره‌های شاخص‌های مورد پژوهش تأیید گردید ($P < 0/05$).

پس از تأیید نرمال بودن داده‌ها، توصیف ابعاد مشارکت محیط‌زیستی و میزان مناسب بودن مشارکت محیط‌زیستی در مناطق روستایی با استفاده از آزمون t یک گروهی و مقایسه تفاوت مسئولیت‌پذیری و مشارکت محیط‌زیستی در روستاهای مختلف با استفاده از آزمون تحلیل واریانس ANOVA انجام شد. همچنین جهت بررسی تفاوت میانگین ابعاد مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی از آزمون تی استیودنت (t-Test) و برای بررسی اهمیت ویژگی‌های فردی مثل سن، تحصیلات و سابقه در مسئولیت‌پذیری و مشارکت محیط‌زیستی جامعه نمونه از رگرسیون استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۳ انجام شد.

یافته‌های پژوهش

در زمینه ویژگی‌های فردی پاسخ‌گویان، اکثر افراد مورد مطالعه مرد بوده و از لحاظ سن کمترین سن پاسخ‌گویان ۲۲ و بیش‌ترین سن ۶۷ سال بوده است. بیش‌ترین فراوانی (۶۵/۳ درصد) در محدوده سنی ۲۶ تا ۳۵ سال بوده و اکثر پاسخ‌گویان (۸۳/۸ درصد) متأهل بودند. حدود ۱۱ درصد پاسخ‌گویان بیکار یا نوجوان بودند و شغل دیگری ندارند. به جز ۱۱ درصد که تحصیل را در مقطع ابتدایی رها کرده‌اند و فقط سواد خواندن و نوشتن دارند، اکثر

شکل‌گیری برخی از رویش‌های ویژه و تنوع پوشش گیاهی مؤثر بوده است. فلور منطقه گنو متجاوز از ۳۶۰ گونه از گیاهان آوندی است که معدودی از آن‌ها را سرخس‌ها و بازدانگان و قسمت عمده آن را گیاهان گل‌دار تشکیل می‌دهند. فلور این منطقه از نظر جغرافیایی گیاهی، متعلق به دو پهنه رویشی صحارا-سندی و ایران توراتی است.

جهت حفاظت از این زیستگاه منحصربه‌فرد در قبال تعارض‌های موجود، این منطقه در سال ۱۹۷۳ عنوان پارک ملی گرفت و ژوئن ۱۹۷۶ عنوان ذخیره‌گاه زیست‌کره را گرفت و به دلیل تخریب‌ها و تعارضات در سال ۱۹۸۳ به منطقه حفاظت‌شده تنزل پیدا کرد و مساحت منطقه ۴۴۲۷۱ هکتار است.

روش کار

این پژوهش از نوع تحقیقات کاربردی بوده و به لحاظ اجرا از نوع تحقیقات پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق ساکنان مناطق روستایی شهرستان بندرعباس در روستاهای گنو، درگیر، دزک و قلات بالا بودند که به‌طور تصادفی و فقط به‌شرط هم‌جواری با مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط‌زیست انتخاب شدند. تعداد نمونه آماری پژوهش با استفاده از فرمول کوکران، ۳۶۰ نفر محاسبه شد، اما با توجه به محدودیت‌های تحقیق و شیوع بیماری کرونا که دسترسی به جوامع محلی را دشوار کرده بود، در نهایت ۳۰۷ نفر از ساکنان روستاها بطور تصادفی مورد سؤال قرار گرفتند (جدول ۱).

پرسشنامه پژوهش دارای دو بخش سؤالات عمومی و سؤالات تخصصی مربوط به مشارکت و مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی بود که مشارکت محیط‌زیستی در سه بعد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی هرکدام با چهار گویه و همچنین مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی در چهار بعد درونی و فکری، قانونی، حقوق بشری و عملیاتی هرکدام با چهار گویه از یک طیف پنج امتیازی لیکرت شامل خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد به کار برده شد.

از نظر عملیاتی، منظور از مشارکت در این پژوهش نمره‌ای بود که هر آزمودنی از پرسشنامه مشارکت محیط‌زیستی آورده و منظور

جدول ۱. توزیع جمعیتی حجم نمونه در هر یک از روستاهای محدوده مطالعاتی

روستا	دهستان	خانوار	جمعیت	حجم نمونه	درصد از کل جمعیت منطقه مطالعاتی
جمعیت کل مناطق روستایی	---	۳۸,۴۹۸	۱۳۶,۸۰۰	---	
گنو	ایسین	۱۰۱	۳۶۷	۳۵	۹/۵۳
درگیر	ایسین	۴۶۴	۱,۵۳۸	۷۷	۵/۰۱
دزک	تازیان	۴۸۱	۱,۶۸۸	۹۳	۵/۵۱
قلات بالا	تازیان	۵۳۳	۲,۰۳۰	۱۰۲	۵/۰۲
مجموع جامعه نمونه	---	۱۱۴۶	۵۶۲۳	۳۰۷	۵/۴۶

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵

جدول ۲. نتایج آزمون کولیموگراف - اسمیرنف برای متغیرهای مورد پژوهش

متغیر	مقدار Z	سطح معناداری
مشارکت محیط زیستی	۰/۹۱۴	۰/۵
مسئولیت پذیری محیط زیستی	۲/۰۸۳	۰/۱

نتایج آماری توصیف ابعاد مشارکت محیط زیستی و میزان مناسب بودن مشارکت محیط زیستی در مناطق روستایی با استفاده از آزمون t یک گروهی نشان داد که میزان هرکدام از ابعاد مشارکت محیط زیستی با توجه به اینکه مشارکت اجتماعی با مقدار $p=0/001$ ، مشارکت اقتصادی با مقدار $p=0/001$ و مشارکت فرهنگی با مقدار $p=0/001$ میزان مناسبی از مشارکت در نقطه برش ۸ دارند. در مجموع نیز مشارکت اجتماعی با توجه به مقدار $p=0/001$ از میزان مناسبی برخوردار است.

برای بررسی اهمیت ویژگی های فردی مثل سن، تحصیلات و سابقه در مسئولیت پذیری و مشارکت محیط زیستی جامعه نمونه از رگرسیون استفاده شد. از بین مؤلفه های موجود سن، تحصیلات و سابقه به منزله متغیر مستقل و مسئولیت پذیری و مشارکت محیط زیستی به منزله متغیر وابسته وارد مدل شدند. بر اساس نتایج مدل، حدود ۷۵ درصد میزان مشارکت محیط زیستی را متغیرهای سن، تحصیلات و سابقه تبیین می کنند. همچنین ضریب تعیین این مؤلفه ها در میزان مشارکت ۰/۷۴ است و نشان می دهد که در بالا بردن مشارکت مؤلفه های ذکر شده تأثیر بسیاری داشته است.

پاسخ گویان تحصیلات متوسطه دارند که به هر حال این امر گویای باسواد بودن آنها است. بیش تر پاسخ گویان (۷۵/۱ درصد) در روستا به دنیا آمده بودند و به طور میانگین شرکت کنندگان در تحقیق ۵/۴۸ سال سابقه فعالیت های گوناگون در زمینه حفاظت از محیط زیست داشتند (جدول ۳).

بررسی آماری توصیف ابعاد مسئولیت پذیری نشان داد که میانگین سطح مسئولیت پذیری و مشارکت مناطق روستایی شهر بندرعباس به ترتیب برابر با $72/25 \pm 8/801$ و $41/03 \pm 9/987$ بوده است (جدول ۴). نتایج نشان می دهد که مسئولیت پذیری محیط زیستی از بعد حقوق بشری از سایر ابعاد بیشتر بوده و مشارکت فرهنگی هم بیش از مشارکت های اجتماعی و اقتصادی است.

بررسی فرضیه میزان مناسب بودن مسئولیت پذیری محیط زیستی در مناطق روستایی با استفاده از آزمون t یک گروهی بررسی شد. نتایج حاصل از بررسی نشان داد که در مجموع مسئولیت پذیری و مشارکت محیط زیستی با توجه به مقدار $p=0/001$ از میزان مناسبی برخوردار است (جدول ۵).

جدول ۳. ویژگی‌های فردی پاسخ‌گویان از نظر سن و سابقه فعالیت محیط‌زیستی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	بیشینه	کمینه
سن (سال)	۳۵/۹۳	۶/۵۵	۶۷	۲۴
سابقه (سال)	۵/۴۸	۲/۸۸	۱۰	۰/۲۵

جدول ۴. نتایج توصیفی ابعاد مسئولیت‌پذیری و مشارکت محیط‌زیستی مناطق روستایی شهرستان بندرعباس

متغیر	ابعاد	تعداد	میانگین	انحراف معیار
مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی	فکری و درونی	۳۶۷	۱۷/۳۷	۲/۶۱۱
	قانونی	۳۶۷	۱۸/۶	۱/۹۴۵
	حقوق بشری	۳۶۷	۱۹/۴۳	۲/۱۱۶
	عملیاتی	۳۶۷	۱۶/۸۵	۲/۱۲۹
	مجموع	۳۶۷	۷۲/۲۵	۸/۸۰۱
مشارکت محیط‌زیستی	اجتماعی	۳۶۷	۱۳/۷۰	۳/۸۴۱
	اقتصادی	۳۶۷	۱۴/۳۷	۳/۹۶
	فرهنگی	۳۶۷	۱۲/۹۶	۲/۱۸۶
	مجموع	۳۶۷	۴۱/۰۳	۹/۹۸۷

جدول ۵. نتایج آماری ابعاد مسئولیت‌پذیری و مشارکت محیط‌زیستی در مناطق روستایی بندرعباس

متغیر	ابعاد	میانگین	نقطه برش	مقدار t	مقدار p	اختلاف میانگین
مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی	فکری و درونی	۱۵/۲۷	۸	۳۲/۳۴	۰/۰۰۱	۷/۲۷
	قانونی	۱۶/۳	۸	۳۶/۱۵۹	۰/۰۰۱	۸/۳
	حقوقی بشری	۱۵/۹۵	۸	۳۳/۲۵۷	۰/۰۰۱	۷/۹۵۱
	عملیاتی	۱۵/۴۸	۸	۳۴/۴۵	۰/۰۰۱	۷/۴۸۹
	مجموع	۶۳/۰۲	۳۲	۴۳/۰۸۸	۰/۰۰۱	۳۱/۰۲
مشارکت محیط‌زیستی	اجتماعی	۱۲/۶۸	۸	۱۷/۰۲	۰/۰۰۱	۴/۶۸
	اقتصادی	۱۱/۷۱	۸	۱۴/۹۴۷	۰/۰۰۱	۳/۷۱
	فرهنگی	۱۳/۹۷	۸	۲۲/۵۳۹	۰/۰۰۱	۵/۹۷
	مجموع	۳۸/۳۷	۲۴	۲۴/۲۵۱	۰/۰۰۱	۱۴/۳۷

سمت شرایط مطلوب، به میزان ۰/۳۰ به مسئولیت‌پذیری افراد افزوده می‌شود. در ادامه متغیری که بیشترین همبستگی با مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی را از خود نشان داد، متغیر سطح تحصیلات است. در واقع این متغیر به‌تنهایی قادر است ۰/۳۸ درصد از تغییرات مربوط به مسئولیت‌پذیری افراد را با سطح معناداری

زیرا بسیاری از ساکنان روستاها، که دارای تحصیلات، سن لازم برای تصمیم‌گیری در انجام یک کار و تجربه بیشترند، مشارکت بیشتری دارند (جدول ۶). نتایج حاصل از جدول ۷ نشان می‌دهد که مقدار بتا در این رابطه برابر ۰/۳۰ است، به این معنی که با تغییر یک واحد سن به

جدول ۶. خلاصه نتایج حاصل از مدل رگرسیون

مدل	مقدار r	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد
۱	۰/۸۱۱	۰/۵۴۴	۰/۶۳	۰/۲۵۷۹۶
۲	۰/۸۵۸	۰/۷۴۹	۰/۵۹	۰/۲۴۷۷۴

جدول ۷. سطح همبستگی، ضریب تعیین و معناداری آماری متغیرهای سن، تحصیلات و سابقه با مسئولیت پذیری و مشارکت محیط زیستی در مناطق روستایی بندرعباس

متغیر مستقل	متغیر وابسته	همبستگی پیرسون	ضریب تعیین تعدیل شده	ضرایب استاندارد شده		سطح معناداری p
				Beta	Std. Error	
سن	مسئولیت پذیری	۰/۵۷	۰/۲۷	۳/۲۳	۰/۴۴	۰/۰۶
تحصیلات		۰/۷۷	۰/۳۸	۵/۳۸	۰/۳۲	۰/۰۱۳
سابقه	محیط زیستی	۰/۷۲	۰/۲۹	۶/۱۵	۰/۴۱	۰/۰۰۷
سن		۰/۸۳	۰/۴۱	۰/۲۵	۰/۲۴	۰/۰۱۴
تحصیلات	مشارکت	۰/۶۶	۰/۴۷	۲/۰۳	۰/۱۸	۰/۰۳
سابقه		۰/۶۱	۰/۳۸	۳/۱۴	۰/۳۰	۰/۰۳

متغیر مستقل در تبیین متغیر وابسته دلالت دارد. بین سابقه و میزان مشارکت همبستگی مستقیم و محکمی وجود دارد. ضریب تعدیل شده ۰/۳۸ بر توانایی متغیر مستقل مزبور در تبیین متغیر وابسته دلالت دارد (جدول ۶).

جهت بررسی تفاوت میانگین ابعاد مسئولیت پذیری محیط زیستی از آزمون تی استیودنت (t-Test) استفاده شد (جدول ۸). با توجه به جدول ۷ برای همه ابعاد مسئولیت پذیری محیط زیستی مقدار معناداری کمتر از ۰/۰۵ است و لذا، می توان نتیجه گرفت وضعیت موجود همه این ابعاد بالاتر از سطح متوسط ۳ ارزیابی شده است. بنابراین، با ضریب اطمینان ۹۵ درصد می توان نتیجه گرفت که وضعیت ابعاد مسئولیت پذیری محیط زیستی در بین ساکنان بالاتر از سطح متوسط است. این نتیجه گویای این است که در مردم بومی روستاهای، توجه به مؤلفه های محیط زیستی بالا بوده که از این بین، عامل قانونی با آماره ۲۸/۹۱ بیشترین میانگین را داشته اند.

نتایج آزمون تحلیل واریانس به منظور مقایسه میزان مسئولیت پذیری محیط زیستی نمونه مورد پژوهش در مناطق مختلف نشان داد که تفاوت معناداری به لحاظ میزان مسئولیت پذیری

کمتر از ۰/۰۵ تبیین کند. پس مهم ترین متغیر اثرگذار در مسئولیت پذیری ساکنان مناطق روستایی به شمار می آید. همچنین مقدار بتا در این رابطه برابر با ۰/۳۵ است، به این معنی که با افزایش یک واحد سطح تحصیلات ۰/۳۵، به سطح مسئولیت پذیری افراد افزوده می شود. در نهایت متغیر سابقه با همبستگی ۰/۷۲ با مسئولیت پذیری محیط زیستی بررسی شد. در واقع این متغیر به تنهایی قادر است ۰/۲۹ درصد از تغییرات مربوط به مسئولیت پذیری افراد را با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ تبیین کند. مقدار بتای به دست آمده در این رابطه برابر با ۰/۳۳ است. به این معنی که با افزایش یک واحد سابقه، ۰/۳۳ به سطح مسئولیت پذیری افراد افزوده می شود.

بین متغیر سن و مشارکت محیط زیستی همبستگی از نوع مستقیم و قوی وجود دارد و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰/۴۱ است که حاکی از توانایی بالای متغیر مستقل مزبور با تبیین متغیر وابسته است. همچنین، بین سطح تحصیلات و میزان مشارکت همبستگی مستقیم و معناداری وجود دارد و ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۴۷ در سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بر توانایی بالای

جدول ۸. نتایج آزمون t برای بیان وضعیت موجود سطح مسئولیت‌پذیری و مشارکت محیط‌زیستی در مناطق روستایی بندرعباس

متغیرهای پژوهش	آماره T	میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری	اختلاف سطح اطمینان ۹۵٪	
					سطح پایین	سطح بالا
فکری و درونی	۱۸/۳۱	۴/۲۴	۰/۳۴	۰/۰۰	۱/۲۴	۱/۳۴
قانونی	۲۷/۸۸	۴/۴۸	۰/۲۵	۰/۰۰	۱/۴۸	۱/۵۵
حقوقی بشری	۲۶/۳۶	۴/۳۶	۰/۲۷	۰/۰۰	۱/۳۶	۱/۴۶
عملیاتی	۱۸/۰۲	۴/۳۷	۰/۴۲	۰/۰۰	۱/۳۸	۱/۵۵
اجتماعی	۱۷/۸۹	۴/۲۴	۰/۳۸	۰/۰۰	۱/۱۵	۱/۲۸
اقتصادی	۱۸/۱۱	۴/۳۲	۰/۴۵	۰/۰۰	۱/۲۱	۱/۴۳
فرهنگی	۱۷/۷۶	۴/۳۳	۰/۴۱	۰/۰۰	۱/۱۹	۱/۷۸

جدول ۹. نتایج آزمون تحلیل واریانس (ANOVA) جهت مقایسه مسئولیت‌پذیری و مشارکت محیط‌زیستی در مناطق روستایی بندرعباس

مناطق روستایی	میانگین	انحراف معیار	مقدار F	مقدار p
گنو	۶۳/۶۷	۹/۹۷۵	۰/۸۲۴	۰/۴۵۵
دزک	۶۴/۴۵	۸/۲۳۵		
درگیر	۶۵/۷۸	۷/۳۲۴		
قلات بالا	۶۲/۲۹	۸/۸۳۳		
مشارکت‌پذیری محیط‌زیستی	۴۱/۵۶	۶/۲۳۱	۱/۸۶۶	۰/۱۲۶

محیط‌زیستی ($F=0.824, P=0.455$) و مشارکت محیط‌زیستی ($F=1.866, P=0.126$) در بین مناطق مختلف روستایی تفاوت معناداری وجود ندارد (جدول ۹).

نتیجه‌گیری و بحث

امروزه توجه به محیط‌زیست به‌عنوان یک مسئولیت اجتماعی همگانی تلقی می‌گردد که همگان از جمله روستاییان که به‌واسطه شیوه زندگی و فعالیت بیشترین ارتباط را با محیط و منابع موجود در آن دارند در آن سهمیم هستند. هدف از این پژوهش بررسی میزان مسئولیت‌پذیری و مشارکت محیط‌زیستی در مناطق روستایی شهرستان بندرعباس بوده است. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که سطح مشارکت محیط‌زیستی در مناطق روستایی شهرستان بندرعباس از حد میانگین و مناسب بالاتر بوده و نشان می‌دهد که مردم روستایی پیرامون منطقه حفاظت‌شده گنو، به‌خوبی درک کرده‌اند که این منطقه بکر و منحصربه‌فرد نیاز به حفظ و حراست دارد.

نتایج تجزیه تحلیل داده‌های تحقیق در خصوص مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی مبین آن بود که مشارکت افراد در حفاظت از محیط‌زیست روستا در حد زیاد و خیلی زیاد است. همچنین نتایج ضریب همبستگی نشان داد، بین متغیر سن، درآمد و سابقه با متغیر مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست همبستگی مثبت وجود دارد که نتایج به‌دست‌آمده با یافته‌های ویسی (۳۴)، هم‌خوانی دارد. بین متغیر عوامل اقتصادی و متغیر مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد یعنی هرچه عوامل اقتصادی بیش‌تر باشد مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست نیز افزایش می‌یابد و بالعکس. نتایج به‌دست‌آمده با یافته‌های غنی زاده و چرمچیان لنگرودی (۱۲)، ماراگا (۲۱) و آرایش (۵) هم‌خوانی دارد. بین متغیر عوامل اجتماعی و متغیر مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد یعنی هرچه عوامل اجتماعی بیش‌تر باشد مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست نیز افزایش می‌یابد و بالعکس. نتایج به‌دست‌آمده با

سجاسی قیداری و عزیزی (۲۸) نشان دادند که سطح دانش و آگاهی محیط‌زیستی کشاورزان روستایی در سطح متوسط و برای رفتار محیط‌زیستی پایین‌تر از حد متوسط است. آلام (۴) هم در پژوهشی با عنوان مشارکت مردمی در اجرای قوانین محیط‌زیست، بیان نمود که مردم باید آموزش داده شوند و آگاه گردند که مشارکت در موضوعات محیط‌زیست باعث می‌شود دنیا مکانی بهتر برای زندگی مردم و نسل آینده گردد. صفری شالی (۲۷) هم نشان داده است که با بالا رفتن پایگاه اقتصادی و اجتماعی روستاییان میزان مشارکت آن‌ها به‌طور فزاینده‌ای بالا می‌رود.

نتایج حاصل از بررسی سطح همبستگی بین متغیرهای سن، تحصیلات و سابقه با مسئولیت‌پذیری و مشارکت محیط‌زیستی در مناطق روستایی بندرعباس نشان داد که بین این متغیرها با میزان مسئولیت‌پذیری و مشارکت رابطه مستقیم برقرار است. نتایج حاصل از تحقیق حاضر نشان داد که حدود ۵۴ درصد میزان مسئولیت‌پذیری و ۷۵ درصد میزان مشارکت محیط‌زیستی را متغیرهای سن، تحصیلات و سابقه تبیین می‌کنند. پیرمادی و همکاران (۲۴) نشان دادند که ارتباط معنی‌داری بین سطح سواد و درآمد با مشارکت محیط‌زیستی کشاورزان وجود داشته است. در این بررسی پارامترهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مهم‌ترین متغیرها در مشارکت بوده‌اند که توأم ۳۶ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین نموده‌اند. طی مطالعات غنی‌زاده و چرمچیان لنگرودی (۱۲) ۸۸ درصد از تغییرات مربوط به حفاظت از محیط‌زیست پاسخگویان توسط پنج متغیر عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، عوامل تکنولوژیکی، عوامل سازمانی و درآمد تبیین شد که بهترین پیش‌بینی‌کننده میزان مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست در مناطق روستایی می‌باشند. ماراگا و همکاران (۲۱) هم نشان دادند که برای موفقیت پروژه‌های حفاظت از محیط‌زیست، منافع اجتماعی و اقتصادی باید توسط مردم و شرکت‌کنندگان در پروژه احساس شوند. بنابراین پیش‌بینی سودهای اقتصادی - اجتماعی از عوامل مهم مشارکت به شمار می‌رود. آرایش (۵) طی بررسی رگرسیونی عوامل مؤثر

یافته‌های غنی‌زاده و چرمچیان لنگرودی (۱۲)، ماراگا (۲۱) و آرایش (۵) هم‌خوانی دارد. همبستگی مثبت و معنی‌دار بین متغیر عوامل آموزشی و متغیر مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست نشان می‌دهد که هرچه عوامل آموزشی بیش‌تر باشد مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست نیز افزایش می‌یابد و بالعکس. نتایج به‌دست‌آمده با یافته‌های تقوی و همکاران (۳۱) هم‌خوانی دارد. همچنین بین متغیر عوامل نگرشی و متغیر مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست در سطح ۱ درصد خطا همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد یعنی هرچه عوامل نگرشی بیش‌تر باشد مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست نیز افزایش می‌یابد و بالعکس که نتایج به‌دست‌آمده با یافته‌های ویسی (۳۴)، هم‌خوانی دارد. بین متغیر ویژگی شغلی و متغیر مشارکت در حفاظت از محیط‌زیست همبستگی معنی‌داری وجود ندارد.

حاجی عزیززاده و همکاران (۱۵) تأکید می‌کنند که هر فرد موظف است حق حیات دیگران را محترم شمرده و نسبت به محیط‌زیست خود را مسئول احساس کند. با افزایش احساس مسئولیت در افراد، میزان حفظ محیط‌زیست و رفتارهای محیط‌زیستی افزایش می‌یابد و برعکس، هرچه اخلاق اجتماعی در بین افراد جامعه افزایش یابد حفظ محیط‌زیست بهتر می‌شود.

یافته‌های سجاسی قیداری و عرب تیموری (۲۸) حاکی از آن است که خانوارهای روستایی در برخورداری از مؤلفه‌های ابعاد محیط‌زیستی، اخلاقی و اجتماعی در وضعیت ضعیف، در مؤلفه‌های بعد اقتصادی در وضعیت متوسط و در مؤلفه‌های بعد قانونی در وضعیت خوبی قرار دارند. این محققان تأکید می‌کنند که در شرایط موجود، حفظ محیط‌زیست به‌عنوان یک دغدغه اجتماعی و اخلاقی و رفتار جمعی در بین روستاییان شکل نگرفته است. چنین وضعیتی می‌تواند ناشی از ضعف در اجرای دقیق و اصولی قوانین محیط‌زیستی، ضعف در آگاهی‌بخشی‌های محیط‌زیستی در محیط‌های روستایی باشد که مستلزم تقویت است. پور قاسم و همکاران (۲۵) بر این عقیده هستند که حفاظت از محیط‌زیست به‌عنوان یکی از ارکان اصلی زندگی بشر مستلزم توجه و تلاش همگانی بوده و پیش‌نیاز آن سواد محیط‌زیستی است. همچنین

پیشنهادها

پیشنهاد می‌شود در تحقیقات بعدی شیوه‌های مؤثر بر افزایش مشارکت و مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی، نیازسنجی آموزش محیط‌زیستی جهت ارتقاء مشارکت و همچنین تأثیر مدیریت پروژه محوری بر حفظ محیط‌زیست منطقه حفاظت‌شده گنو مورد بررسی قرار گیرد.

تشکر و قدردانی

نویسنده بر خود لازم می‌داند که از داوران محترم که با راهنمایی‌های ارزشمند خود در غنای نوشتاری این مقاله سهم به‌سزایی داشتند تشکر و قدردانی کرده و آرزوی سلامتی برای آنان دارد.

بر مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی تجدیدشونده در استان ایلام نشان دادند که بین متغیرهای عوامل سیاسی - قانونی، اجتماعی - فرهنگی، قابلیت‌های مروجان منابع طبیعی، ساختار و برنامه‌ریزی تشکیلات ترویج، متغیرهای اقتصادی و روان‌شناختی با متغیر مشارکت مردمی رابطه وجود دارد. درحالی‌که بین متغیرهای وضعیت محتوی برنامه‌های ترویج منابع طبیعی و مشارکت مردمی در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی رابطه وجود ندارد.

منابع مورد استفاده

- Ahangari Kiasari, H. and M. Charmchian Langerodi. 2018. Investigating the factors affecting village governors' participation in rural environmental protection in Sari. *Human & Environment*, 16(1), 1-12. (In Persian)
- Ahmadi, S. 2020. Study of effective factors on rural biological settlements (Case study: Sardasht city). *Journal of Sustainability, Development & Environment*, 1(0), 29-50. (In Persian)
- Ahmadian, D. and M. Haghghatian. 2016. A sociological analysis of the role of cultural factors on urban environmental behaviors (case of study: residents of the city of Kermanshah). *Journal of Urban Sociological Studies*, 6(18), 51-76.
- Alam, S. 2014. Public participation in the enforcement of environmental laws: Issues and challenges in the light of the legal and regulatory framework with special reference to EIAs in Malaysia. Available at SSRN 2457690.
- Arayesh, B. 2011. Regression analysis of effective factor on people participation in protecting and revitalizing of pastures and forests in Ilam province from the view of users. *African Journal of Agricultural Research*, 6(2), 416-422.
- Aref, F. and M.R. Redzuan. 2009. Community leaders' perceptions toward tourism impacts and level of community capacity building in tourism development. *Journal of Sustainable Development*, 2(3), 208-213.
- Armaghan, S. 2018. Strategies to increase public participation in improving the environmental indicators of rural areas (Case study: Mallard Central District villages). *Journal of New Attitudes in Human Geography*, 10(2), 131-150.
- Darvishi, M., M.S. Sharifzadeh and G. Abdullahzadeh. 2014. Cooperatives social responsibility, A strategy for sustainable rural development. Paper presented at the 1st National Conference on Sustainable Rural Development on the horizon of 1404, Isfahan. <https://civilica.com/doc/282523/>. Accessed at 25 Oct 2021. (In Persian)
- de la Guardia, M. and S. Garrigues. 2014. The social responsibility of environmental analysis. *Trends in Environmental Analytical Chemistry*, 3, 7-13.
- Esmati, Z. and T. Edalatju. 2020. Analysis of the role of the upper documents and laws of development programs of the Islamic Republic of Iran in protecting of environment. *Journal of Environmental Science and Technology*, 22(5), 239-254. (In Persian)
- Farahmand, M., K. Shokouhifar and H. Siarkhlaj. 2014. A study of social factor affecting environmental behavior of residents of the city of yazd. *Journal of Urban Sociological Studies*, 4(10), 109-141. (In Persian)
- Ghanizadeh, S.M. and M. Charmchian Langerodi. 2014. Investigating the role of NGOs in rural environmental protection in Mazandaran province, Iran. *Journal of Biodiversity and Environmental Sciences (JBES)*, 4(2), 327-335.
- Ghasemi, R. and Z. Bozorgpanah. 2016. A Study of the participation of local communities in the management of protected areas with a look at the protected areas of Gilan province. Paper presented at the National Conference on Earth Future Monitoring with Climate, Agriculture and Environment, Shiraz. <https://civilica.com/doc/522421/>. Accessed at 22 Oct 2021. (In Persian)

14. Ghiasian, M.S. and A. Shirini. 2017. An ecolinguistic approach to anthropocentrism in defining animals in Moin persian dictionary. *Researches in Linguistics*, 8(1), 53-70.
15. Haji Alizadeh, S., M. Dehghani and A. Samavi. 2013. Students' environmental responsibility in environmental protection. Paper presented at the 1st national and specialized conference on environmental research in Iran, Hamadan. <https://civilica.com/doc/238664/>. Accessed at 17 Sep 2021. (In Persian)
16. Heidari Sarban, V. 2019. The role of social responsibility in strengthening border security in rural areas Case study: Garmi border city. *Journal of Border Studies*, 7(3), 139-164. (In Persian)
17. Hejazi, R. and S.S. Nasiri. 2015. Corporate citizenship and corporate social responsibility. *Journal of accounting, accountability and society interests*, 4(4), 163-183. (In Persian)
18. Jalalian, H., L. Javed, F. Javan and Z. Ghasemiyan. 2020. Measuring villagers' awareness of sustainable agriculture in order to preserve the natural ecosystem (Case study: Rural settlements along lake Zarivar). *Journal of Environmental Science and Technology*, 21(12), 197-207. (In Persian)
19. Khoshbin, Y. 2015. Methods of attracting public and private sector participation in environmental education and presenting capacity building strategies. Paper presented at the 5th National Conference and Exhibition on Environmental Engineering, Tehran. <https://civilica.com/doc/121888/>. Accessed at 11 Apr 2021. (In Persian)
20. Kiani Salmi, S. and M. Shaterian. 2018. Analysis of social and cultural factors affecting the environment (Case study: Kashan). *Environmental Education and Sustainable Development*, 6(2), 101-116. (In Persian)
21. Maraga, J.N., J.K. Kibwage and B.O. Oindo. 2010. Factors determining community participation in afforestation projects in River Nyando basin, Kenya. *African journal of environmental science and technology*, 4(12), 853-859.
22. Mohammadzade, S. and M. Soleimanpouomran. 2021. Investigate the influence of citizenship education on social responsibility, social skills and environmental skills of Bojnord municipal employees. *Journal of Environmental Science and Technology*, 22(11), 75-90. (In Persian)
23. Najafi, J., M. Mirzee, A. Hosseinpour and A. Hosseinpour. 2019. Study and evaluation of family variables and social factors effective on environmental behavior of students in Islam Abad. *Journal of Environmental Science Studies*, 4(4), 1871-1887. (In Persian)
24. Pirmoradi, A.H., S.M. Hosseini and S.J.F. Hosseini. 2011. Effective parameters on farmers participation in plans to combat desertification (PCDs). *African Journal of Agricultural Research*, 6(25), 5582-5590.
25. Pourghasem, F., A. Alibaygi and A. Papzan. 2020. Rural women's environmental literacy in Kermanshah province: An extension perspective. *Journal of Agricultural Science and Technology*, 22(4), 919-934.
26. Safa, L., N. Salahi-Moghaddam and M. Ganjkanloo. 2018. Pro-environmental behavior modeling of rural people based on Value-Belief-Norm theory (the case of Khodabandeh County). *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 13(2), 91-107. (In Persian)
27. Safari Shali, R. 2008. A study on social and cultural factors related to the participation level of rural women. *Women in Development and Politics*, 6(1), 137-159. (In Persian)
28. Sajasi Qeydari, H. and Y. Arab Teymouri. 2018. Measurement and analysis of environmental protection as a social responsibility among villagers (Case study of Kahf county districts). *Journal of Social Problems of Iran*, 9(1), 79-99. (In Persian)
29. Sharafi, L. and A.H. Ali-Baygi. 2015. Assessment pattern of rural environmental sustainability Case: Shervineh village in Javanrud county. *Space Economics and Rural Development (SERD)*, 4(12), 115-132. (In Persian)
30. Sharifinia, Z. 2020. Analyzing the causes of barriers to local people's participation in rural development Case: Bisheh village in central part of Ghaemshahr district. *Human Geography Research*, 52(3), 1131-1151. (In Persian)
31. Taghavi, M., B. Hassanpour and A. Asadi. 2013. The role of education of villagers in the protection of natural resources of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad provinces. Paper presented at the 1st National Conference on Strategies for Achieving Sustainable Development (Agriculture, Natural Resources and Environment), Tehran. <https://civilica.com/doc/197799/>. Accessed at 25 Oct 2021. (In Persian)
32. Valipour Chahardahcheric, F. and F. Farrokhian. 2019. The effect of environmental education on awareness, attitude and pro-environmental behavior in 2nd grade high school female students (Case study: District 4 of Ahvaz city). *Journal of Environmental Science and Technology*, 21(1), 213-225. (In Persian)
33. Valizadeh, N., M. Bijani and E. Abbasi. 2016. Pro-environmental analysis of farmers' participatory behavior toward conservation of surface water resources in southern sector of Urmia Lake's catchment area. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 11(2), 183-201. (In Persian)
34. Veisi, K. 2018. Analysis of influential factors in attracting the participation of local organizations in the protection and revitalization of Zarivar Lake in Marivan, Kurdistan Province. M.Sc. Thesis, Tarbiat Modares University, Tehran. (In Persian)
35. Zarei, Y. 2017. An assessment of some elements of social development in rural areas (Case study: Hormozgan province). *Social Development & Welfare Planning*, 7(28), 199-235. (In Persian)

Investigating the Level of Environmental Responsibility and Participation of Rural Areas in Conservation, a case study in Bandar Abbas County

S. Ghasemi^{1*}

(Received: July 05-2021; Accepted: November 22-2021)

Abstract

The purpose of this study was to investigate the level of environmental responsibility and environmental participation among the residents of rural areas in Bandar Abbas county, which was conducted by survey and field methods. Sample size was determined based on the Cochran's formula and the required data were collected through questionnaires. A total of 366 questionnaires were completed in a stratified-random manner. The research questionnaire was designed in two parts: environmental participation and environmental responsibility, using the 5-points Likert scale. The reliability of the questionnaires, calculated by test-retest and Cronbach's alpha coefficient for the participation and environmental responsibility questionnaires, were 0.79 and 0.86 respectively. Results showed that economic, social and cultural participations with the score of 14.37, 13.70 and 12.96 respectively, have the highest scores in rural communities. Among the dimensions of responsibility, human rights responsibility with an average of 19.43 was the highest score among the residents of rural areas, followed by legal responsibility (18.6), intellectual and internal (17.37) and operational (16.85) responsibility. Comparison of participation and responsibility in rural areas of Bandar Abbas showed that there is no significant difference between different rural areas ($P > 0.05$). The rural residents are active and involved in environmental protection, showing people's attention to the natural environment of the region.

Keywords: Participation, Responsibility, Environmental protection, Bandar Abbas Rural Areas

1. Department of Environment, Faculty of Natural Resources, Bandar Abbas Branch, Islamic Azad University, Bandar Abbas, Iran.

*: Corresponding Author, Email: saberghasemi@gmail.com